

рационалистичког разликовања између *gnoseologia-e inferior* и *gnoseologia-e superior* немачке просветитељске естетике од Баумгартена надаље, говорио о крају уметности и тако мора да говори.“. Управо се расветљавањем наведених замерки, које заиста и чине велики део покушаја да се Хегелова естетика критички интерпретира, може истовремено указати и на основе и на границе тих интерпретација.

Прва у низу оцена у наведеном цитату јесте *Хегелова мањкава естетичка и историјска свест* (Ман чак изједначује Канта и Хегела, тврдећи да су обојица имали врло слабо интересовање за уметност, али да су били приморани да је уврсте у своје системе, како се они не би распали), која представља најлакше оборив аргумент, будући да смо из досадашњег приказа Хегеловог односа према повести и повести уметности показали да је Хегел један од филозофа који су се *највише бавили* испитивањем конкретних уметничких и повесних дела и догађаја. Када је реч конкретно о познавању повести уметности довољно је указати на то да Хегел на својим путовањима упознаје низ најзначајнијих дела европске уметности: у Бриселу и Амстердаму 1822. године упознао је дела Рубенса, Ван Дајка и Рембранта и посматрао катедрале у Келну и Антверпену, у Бечу, 1824. године разгледа највеће колекције уметничких предмета: Белведере, Лихтенштајн, Естерхази, итд. и сусреће се са италијанском опером, у оквиру које посебно истиче Росинијева дела; а у Паризу, 1827. обилази Лувр, посећује театар француске комедије, па чак присуствује и представама енглеског путујућег позоришта.

За разлику од бројних других представника немачког идеализма и филозофије уопште, Хегел, дакле, показује и више него темељно интересовање и познавање уметничких стилова, праваца и епоха, као и студиозно познавање историјских чињеница, које се недвосмислено показује и у *Филозофији повести* и у *Предавањима о естетици*. Грлић тврди да се, упркос покушајима, Хегелова естетика не може *оборити* одбацивањем његових судова о тадашњим уметничким делима, доказивањем његовог помањкања укуса, невидовитости, неразумевања за модерније правце, школе и технике уметничког, а чак и када би све ове оцене биле тачне: то опет *уопште не погађа Хегелову естетичку концепцију!* Управо је, наиме, *повесни моменат* оно што чини да Хегел не буде настављач Канта или *врло лош настављач Шелинга*, те да је оно повесно медијум у којем се Хегел суверенео креће и по којем „Хегел и јест, и у естетици, тек Хегел“. За разлику од Винкелмана и Лесинга, повесност коју Хегел уноси није спољашња, већ *иманентна* дијалектичком кретању духа.